

РЕСПУБЛИКА СУВ РЕСУРСЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ, УНИНГ АҲАМИЯТИ ВА МОҲИЯТИ

Чариев Абдукаюм Кадилович — Термез Давлат Университетининг
География кафедраси ўқитувчиси, Термиз, Ўзбекистон.

Аннотация: Сув — табиатнинг энг қимматбаҳо ресурсларидан бири бўлиб, биотизимдаги моддалар алмашинуви жараёнларида муҳим рол ўйнайди. Сув ҳар доим ва ҳар вақтда биотизимнинг муҳим қисмини ташкил этиб, инсонларнинг яшаш муҳити учун ажралмас бўлиб қолади. Суюқ ресурсларнинг оқилона фойдаланилиши, уни тежаш ва атроф-муҳитни муҳофаза қилиш соҳасидаги амалий тадбирлар мамлакатимизда аҳамиятли рол ўйнайди. Ушбу мақолада Ўзбекистон Республикасининг сув ресурсларидан фойдаланиш ва уларни ҳимоя қилиш қонунлари, сувдан фойдаланиш турлари, шунингдек, қишлоқ хўжалигида сувдан фойдаланишнинг муҳим жиҳатлари ҳақида батафсил маълумотлар берилган.

Калит сўзлар: Сув ресурслари, сувдан фойдаланиш, қишлоқ хўжалиги, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, сувнинг муҳофазаси, сувдан оқилона фойдаланиш, сув объектлари, сувни тежаш, сув тизимлари, сув соҳасидаги қонунлар, ирригация, сувни ҳимоя қилиш, сув таъминоти, экологик муҳофаза, сув ресурсларини бошқариш.

USE OF WATER RESOURCES OF THE REPUBLIC, ITS IMPORTANCE AND ESSENCE.

Chariyev Abdukayum Kadirovich
teacher, Department of Geography,
Termez State University, Uzbekistan, Termez.

ABSTRACT: Water is one of the most valuable resources in nature, playing a crucial role in biogeochemical processes. It is an integral part of the biosphere and a vital component of human living conditions. Rational use, conservation, and protection of water resources are of significant importance in Uzbekistan, and various laws and regulations are in place to manage water use.

This article provides detailed information about the use of water resources in Uzbekistan, water protection, and the importance of water management in agriculture.

KEY WORDS: Water resources, water usage, agriculture, environmental protection, water conservation, rational water use, water bodies, water saving, water systems, water legislation, irrigation, water protection, water supply, ecological protection, water resource management.

АННОТАЦИЯ: Вода — один из самых ценных ресурсов природы, играющий важную роль в биогеохимических процессах. Она всегда и в любое время составляет важную часть биосферы и является неотъемлемой частью условий жизни человека. Рациональное использование водных ресурсов, их сохранение и защита окружающей среды играют важную роль в Узбекистане. В статье приводится подробная информация о законодательных актах Узбекистана, касающихся использования водных ресурсов, охраны воды, а также об актуальных вопросах использования воды в сельском хозяйстве.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Водные ресурсы, использование воды, сельское хозяйство, охрана окружающей среды, защита воды, рациональное использование воды, водные объекты, экономия воды, водные системы, законы в области водных ресурсов, ирригация, защита воды, водоснабжение, экологическая защита, управление водными ресурсами.

Сув - табиатнинг қимматбаҳо ресурси бўлиб, биосферанинг мавжудлигини таъминловчи моддалар алмашилиши жарайонлари да муҳим рол ўйнайди. Сув ҳар доим ва ҳар вақтда биосферанинг муҳим қисмини ташкил этиб, инсонлар яшаш муҳитининг ажралмас қисми бўлиб қолади. Атроф-муҳитимизнинг мавжудлигини таъминлашда зарурий восита бўлиб, сайёрамиздаги бутун тирик организмларни, энг аввало, бутун инсониятни яшаши учун шароит яратади. Сувнинг саноат ва қишлоқ хўжалигидаги

аҳамияти бекиёсдир. Унинг маиший эҳтиёжларни кондирриш учун зарур восита эканлиги ҳеч кимга сир эмас. Сув инсон организми, барча ўсимлик ва ҳайвонлар таркибини ташкил қилади. Кўплаб тирик мавжудотлар учун яшаш муҳити вазифасини бажаради. Демак табиатда ва инсон ҳаётида сувнинг аҳамияти бекиёсдир.

Мамлакатимиз Президенти Ш.М.Мирзиёев: “Сув ресурслари чекланган минтақамизда деҳқончилик қилиш, мўл ва сифатли ҳосил олиш қанчалар оғир ва машаққатли эканини сиз, шу соҳанинг моҳир усталари жуда яхши биласиз. Шунинг учун сувни тежайдиган технологияларни жорий этишга қаратилган тадбирлар қўллаб-қувватланиб, бунинг ташаббускори бўлган хўжалик ва ташкилотларга қўшимча имтиёз ва преференциялар яратиб берилмоқда. Натижада бугунги кунда қарийиб 240 минг гектар майдонда ана шундай технологиялар, жумладан, 28 минг гектар ерда томчилатиб суғориш технологияси жорий қилинди”¹

Ўзбекистон Республикасининг ягона давлат сув фонди: дарёлар, кўллар, сув омборлари, бошқа ер усти сув ҳавзалари ва сув манбалари, канал ва ҳовузларнинг сувларидан, ер ости сувлари ва музликлардан иборатдир. Давлатлараро дарёлар, Амударё, Сирдарё, Зарафшон дарёси, Орол денгизи ва бошқа сувлардан фойдаланиш ҳуқуқи давлатлараро битимларда белгилаб берилади.

Сувдан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш устидан давлат назоратини маҳаллий ҳокимият ва бошқарув органлари, Ўзбекистон Республикаси Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси, Ўзбекистон Республикаси саноатда ва кончиликда ишларнинг беҳатар олиб борилишини назорат қилиш агентлиги, Ўзбекистон Республикаси Соғлиқни сақлаш вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширадilar. Жамоат

---

¹ *Mirziyoyev.Sh.M Rizq-ro'zimiz bunyodkori qishloq xo'jalik xodimlari mehnatini ulug'lash, soha rivojini yangi bosqichga ko'tarish asosiy vazifamizdir. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Qishloq xo'jaligi xodimlari kuniga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqi. <http://www.uza.uz>*

бирлашмалари, жамоалар ўз низомларига мувофиқ ҳамда фуқаролар сувдан оқилона фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш бўйича тадбирларни амалга оширишда давлат органларига кўмаклашадилар. Сувнинг ҳолатига таъсир ўтказадиган янги, таъмирланган иншоотлар ва бошқа объектларни жойлаштириш, лойиҳалаш, қуриш ҳамда ишга тушириш, шунингдек янги технология жарайонлари ни жорий этиш чоғида аҳолининг сihat-саломатлигини сақлаш ва ичимлик сувига бўлган талабларини ҳамда маиший эҳтиёжларини биринчи навбатда қондириш шарти билан сувдан оқилона фойдаланишни таъминлаш лозим.

Бунда сув объектларидан олинадиган ва шу объектларга қайтариладиган сувни ҳисобга олишни, сувни буғланиш, ифлосланиш ва камайиб кетишдан сақлашни, сувнинг зарарли таъсирини олдини олишни, ерларни сув босиш хавфини имкон қадар камайтиришни, ерларни шўрланишдан, зах босишдан ёки қақраб қолишдан муҳофаза қилишни, шунингдек қулай табиий шароитлар ва ландшафтларни сақлаб қолишни таъминловчи тадбирларни ўтказиш кўзда тутилади.

Сувдан фойдаланишнинг икки хил тури мавжуд:

1. сувдан умумий фойдаланиш: - сувнинг ҳолатига таъсир қиладиган иншоотлар ёки техникавий қурилмаларни қўлламай фойдаланиш.
2. сувдан махсус фойдаланиш: - иншоотларни ёки қурилмаларни қўлланиш йўли билан фойдаланиш.

Иншоотлар ёки техникавий қурилмаларни қўлламай туриб, аммо сувнинг ҳолатига таъсир қиладиган тарзда сув объектларидан фойдаланиш ҳам айрим ҳолларда сувдан махсус фойдаланиш турига киритилиши мумкин. Сувдан умумий ва махсус фойдаланиш турларининг рўйхати қишлоқ ва сув хўжалиги, табиатни муҳофаза қилиш, санитария назорати, геология ва минерал ресурслар органлари томонидан белгилаб қўйилади. Танҳо фойдаланмоқ учун сув объектлари бериб қўйилган корхоналар, ташкилотлар ва муассасалар - сувдан бирламчи фойдаланувчилар

ҳисобланиб, улар қишлоқ ва сув хўжалиги ва табиатни муҳофаза қилиш органлари билан келишиб, бошқа корхоналар, ташкилотлар, муассасалар ва фуқароларга сувдан иккиламчи фойдаланиш учун рухсат беришга ҳақлидирлар.

АДАБИЁТЛАР

1. Allanov Q.A., Mustayev Q.R. O'рта Osiyo tog' muzliklari va uni o'rganishning amaliy ahamiyati//O'zbekistonda geografiya fanining dolzarb masalalari. Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Termiz, 2020. – 36-39 b.

2. Maxmatraimov Ch.E., Allanov Q.A., Choriyev A.Q. Surxondaryo viloyati iqtisodiy taraqqiyotiga ta'sir etuvchi ta'sir etuvchi ayrim muammolar va uni bartaraf etish masalalari//Yangilanayotgan O'zbekistonda geografiya: fan, ta'lim va innovatsiya. Respublika ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Toshkent, 2021. – 137-139 b.

3. Alibekov L.A “O'рта Osiyo tabiiy geografiyasi” Samarqand 2006

4. Alibekov L.A “Эколого-географические проблем Централний Азии” Samarqand, 2010.

5. Hasanov I.A, G'ulomov P.N “O'zbekiston tabiiy geografiyasi” Toshkent , 2003.

Hasanov I.A , G'ulomov P.N “O'рта Osiyo tabiiy geografiyasi” Toshkent, 2002

6. Hikmatov F.X, Aytboyev D.P “Gidrologiya asoslari” Toshkent,2003

7. Chub B.E “Iqlim o'zgarishi va uning O'zbekiston Respublikasi tabiiy-resurs potensialiga ta'siri” Toshkent, 2000

8.Rafiqov A “Geoekologik muammolar ” Toshkent, “O'qituvchi”, 1997

9. Allanov Q.A, Abdimo'minov B.O “Global iqlim o'zgarishi, uning oqibatlarini va unga moslashish” Termiz, 2018

10. Nizomov A, Nugmanova A, Matnazarov A “O'zbekiston tog' muzliklari” Toshkent, 2016.